Bakos István

„Hármas kis tükör" a Magyarok Világszövetségéről[1]

Részletek

Előszó

„Jó magyarnak lenni nehéz, de nem lehetetlen!"
Széchenyi István

„Nemzetépítő kísérlet." A Magyarok Világszövetsége kronológiája, 1989–2000 című könyvemben (Lakitelek, 2016, Antológia–Retörki sorozat) a történelmi előzményeket vázolva összeállítottam a rendszerváltoztató MVSZ és környezete évtizedes kronológiáját. Még kézbe vehette Csoóri Sándor is, akinek a temetésén meg sem említették áldozatos szerepvállalását az MVSZ élén. E könyv folytatásaként indult *A Magyarok Világszövetsége Kislexikona, 1989–2000* című munkám, amely a „nemzetépítő kísérlet" személyi és szervezeti feltételeit tárta volna föl. Ez a szándékom – a kézirat összeállítása, a belső műhelymunka során – módosult. A könyv némi töprengés után *„Hármas kis tükör" a Magyarok Világszövetségéről (1989–2000)* címmel jelenik meg – Losontzi István (1709–1780) legendás, országszerte évtizedeken át használt tankönyvére utalva. A híres tankönyv végső formáját és címét 1773-ban kapta,[2] amikor Erdélyországnak Kis Tükörével; Erdély földrajzával és történelmével egészült ki. A rendszerváltó MVSZ is kiegészült 1992-ben, amikor három régióból épült újjá. Ezek a Nyugati régió, az Anyaországi régió és a Kárpát-medencei régió, amely nemcsak Erdéllyel, hanem

Bakos István (1943) művelődéskutató, közíró. 1980-tól a Bethlen Gábor Alapítvány munkatársa. Az induló *Hitel* egyik szerkesztője. A Magyarok Világszövetségének főtitkára 1994–99 között.

1 Emlékezzünk a Magyarok Világszövetsége megalapításának (1938. augusztus 16.) jubileumára és tartós elfojtása (1949–1989) utáni újjáélesztésének (1992. augusztus 21.) évfordulójára! Az alapító gróf Teleki Pál, báró Perényi Zsigmond és társaik, illetve a Csoóri Sándor vezette rendszerváltó Világszövetség – egykori szervezetei, vezetői, tagjai – tiszteletére ajánlom a *Hitel* folyóirat olvasóinak figyelmébe a *Hármas kis tükör…* című könyvünkből válogatott szemelvényt.

2 Losontzi István: Hármas Kistükör, mely I. a Szent Históriát, II. Magyarországot, III. Erdélyországot, annak földével, polgári állapotjával és históriájával… a nemes tanulóknak előadja és kimutatja. Pozsonyban nyomtattatott, Landerer Mihály költségével és betűivel, 1773. (Újrakiadás: Bp., 1999, Mikszáth Kiadó, 158 p. + 2 térkép.)

az utódállamokhoz csatolt magyar nemzetrészekkel is kiegészítette a Világszövetséget.

Készülő könyvem is kiegészült az önállósított „Dokumentumok" fejezettel és két szerzőtárssal. Terjedelmi kényszerből a rendszerváltoztató magyar világszervezet első évtizedében működött tisztségviselő személyek, tagok, alkalmazottak kétharmadát, a szervezetek kb. egyharmadát, illetve az MVSZ holdudvarát pedig még kisebb részben mutatják be a kislexikonban közölt szócikkek. Ezt a hiányt – lektor-munkatársaimat szerzőtársnak fölkérve – az általuk válogatott *IV. Dokumentum* fejezet anyagaival pótoltuk. A választott cím összhangban van azzal a szándékunkkal, hogy összeállításunkban bemutassuk a három régió keretében működött rendszerváltó magyar világszervezet mérvadó személyeit, szervezeteit; s a – már megjelent kronológiát kiegészítve – válogatott dokumentumok révén az MVSZ korabeli tevékenységéről konkrét adalékokat, hiteles tényközléseket nyújtsunk az olvasónak. Az ajánlás így szól: „Nézzenek hát e három tükörbe, s jobban el tudnak igazodni múltjukban, jelenükben, jövőjükben."

A Magyarok Világszövetsége történetéről röviden

A magyar világszervezetet Trianon után – az amerikai magyarok kezdeményezésére, csonka-Magyarország támogatásával –, az 1929-ben Budapesten megrendezett Magyarok I. Világkongresszusán, a világszórványban élő magyarok és szervezeteik összefogására: oktatásuk, hitéletük támogatására, hazai kapcsolataik és nemzetközi érdekképviseletünk elősegítésére, „esernyő-szervezetként" hívták életre. A trianoni sebek orvoslására összehívott világkongresszuson a világ 24 országából 80 magyar szervezet képviselője vett részt; s döntött a magyar világszervezet létrehozásáról, melynek előkésztése céljából létrehozták a Világkongresszus Állandó Irodáját.

Az 1938-ban rendezett Magyarok II. Világkongresszusára már a külhoniak (a Kárpát-medencén túl élő honfitársak) 950 magyar szervezete küldte el képviselőit. Gróf Teleki Pál vallás- és közoktatásügyi miniszter támogatásával, a külhoni és hazai képviselők létrehozták a magyarok érdekvédelmi szervezetét a Magyarok Világszövetségét (MVSZ). „Az MVSZ fő védnöke: Vitéz nagybányai Horthy Miklós, Magyarország kormányzója. Elnöke: báró Perényi Zsigmond. Társelnökök: Vitéz leveldi Kozma Miklós ny. miniszter, dr. Ripka Ferenc ny. főpolgármester. Tiszteletbeli elnökök: Daragó József, Dezső János, dr. Ujlaky Ferenc (USA), Dobai-Székely Andor (Franciaország), Kovách Gyula (Róma), Szilassy Károly (Bécs), Yerman Jenő (Brazília). Alelnökök: dr. Tóth László főszerkesztő, Törs Tibor főszerkesztő, dr. Wünscher Frigyes vezérigazgató (Hangya Szövetkezet). Ügyvezető igazgató: dr. Nagy Károly. Titkár: Nagy József. Ellenőr: Javorniczky Jenő miniszteri tanácsos. Számvizsgáló Bizottság tagjai: Vaszkó Endre, Majoros István, Faragó László, Saárdi Somssich Miklós, dr. Maróth Gyula. Póttagok: Vánkos Jenő, Ravasz Illés, dr. Romhányi István, Horváth Béla, Kajtár

Jenő (l. A Magyarok Világszövetségének Alapszabálya. In *A Magyarok II. Világkongresszusának tárgyalásai*. Bp., 1938, A MVSZ Központi I. kiad., 121–134). A Világszövetség a hazai nemzetpolitika fontos civil szervezetévé vált. Részt vett a visszatért országrészek újjáépítésében, a külkapcsolatokban, majd hozzájárult a II. világháború sújtotta nemzet túléléséhez, a nagyvilágba menekült magyarok összefogásához, az utódállamokban üldözött nemzettársak védelméhez. A világháború okozta külpolitikai korlátozások, Teleki Pál halála és a német megszállás miatt vállalt célkitűzéseit csak részben, igen nagy nehézségek közepette tudta teljesíteni.

A kommunista önkényuralom alatt az MVSZ célját, működési alapelveit gyökeresen megváltoztatták. Fél évszázadon át a szervezetet kisajátították, nevét bitorolták; minden politikai változáskor átszervezték, az akkori politika eszközeként működtették. Különösen az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc után vette igénybe a pártállami vezetés az általa fenntartott MVSZ-t azért, hogy a Kádár-kormány létét veszélyeztető nyugati magyar emigrációt bomlassza. Erről a korszakról számos könyv, vádirattal fölérő vallomás, életrajz szól, a *Hitel*ben közölt *MVSZ Krónika*ban magam is bővebben írtam róla.

Ezzel a nemzeti emigráció ellenes politikai gyakorlattal szemben – az USA-ban élő Nagy Károly és Váczi Mihály költő, országgyűlési képviselő kezdeményezésére –, jeles hazai és határon túli értelmiségiek együttes erőfeszítésével, a hetvenes években megalakult az Anyanyelvi Konferencia. Az összmagyar szervezet léte, hasznos, rendszerkritikus működése hozzájárult az átalakuló világszervezet megújulásához. A rendszerváltozáskor rehabilitált, önállósuló Magyarok Világszövetségét az eredeti alapítók céljaival összhangban szervezték át, s a régi nevén „született" újjá.

A Magyarok III. Világkongresszusán 1992-ben a világ félszáz országából érkezett kb. ezer küldött „újjáalakította" az MVSZ-t, elnökévé Csoóri Sándor Kossuth- és Herder-díjas költőt, tiszteletbeli elnökké a Kossuth- és Herder-díjas írót, Sütő Andrást választották. A Szövetség vezető testületeiben, az Elnökség és a Választmány tagjai között ott találjuk a korabeli erdélyi, felvidéki, délvidéki és kárpátaljai magyar értelmiség meghatározó képviselőit, a nemzeti elkötelezettségű nyugati magyar és a (pártonkívüli) hazai civil szervezetek vezető képviselőit. Erről a korszakról hiteles képet ad Szijártó István kiváló MVSZ-történeti esszéjében. Könyvéből vettük át az új Szövetség új címerének képét, és az alkotó Sára Ernő grafikusművész erről szóló leírását („Egyöntetűségünk csodaszarvasa". Szent György könyvek, Keszthely, 2010, Balaton Akadémia, 88–89).

A rendszerváltó Magyarok Világszövetségének meghatározó szerepe volt a Duna Televízió létrejöttében; 1996-ban a honalapítás 1100. évfordulójának méltó megünneplésében, másfélszáz millenniumi program megszervezésében világszerte. Ekkor rendezték meg a Magyarok IV. Világkongresszusát. Budapesten – a korábban a Szovjet Kultúra által használt Országos Kaszinó egykori épületében – elkezdték kialakítani a Magyarok Házát. Felújították az MVSZ Benczúr utcai székházát, és felépítették Ópusztaszeren a Világ Magyarsága Haj-

lékát. Ekkor szervezték meg a magyar polgármesterek I. Világtalálkozóját Gödöllőn, s elhelyezték a Duna forrásánál az első magyar emléktáblát. A Vereckei hágón ekkorra építették föl – a nyugati magyarok támogatásával – Mattl Péter szobrász Magyar Honfoglalás emlékművét, amelynek ünnepélyes fölavatását az ukrán soviniszták durván megakadályozták. Méltón reprezentálta a magyar világszervezetet a *Magyar Krónika* című színes, tartalmas, százoldalas kiadvány, amely a magyar honalapítás millecentenáriumának félszáz országban tartott MVSZ programjait, helyszíneit képekkel illusztrálva, rövid történeti magyarázattal kísérve mutatta be. Szellemi hozadékát pl. a Kurucz Gyula szerkesztette *Nemzetstratégia a harmadik évezred küszöbén* című MVSZ-kiadványban is olvashatták, amely a hazai jövőkutatás – főként a közgazdasági, a történelmi, a politológiai tudományok – kiemelkedő művelőinek mintegy hetven előadását tartalmazza. A Világszövetség millecentenáriumi kiadványában még együtt szerepelt sok olyan közéleti személyiség, akik az ezredforduló után messze elkerülték egymást. Többek között Antal Lászlót, Bíró Zoltánt, ifj. Fekete Gyulát, Lengyel

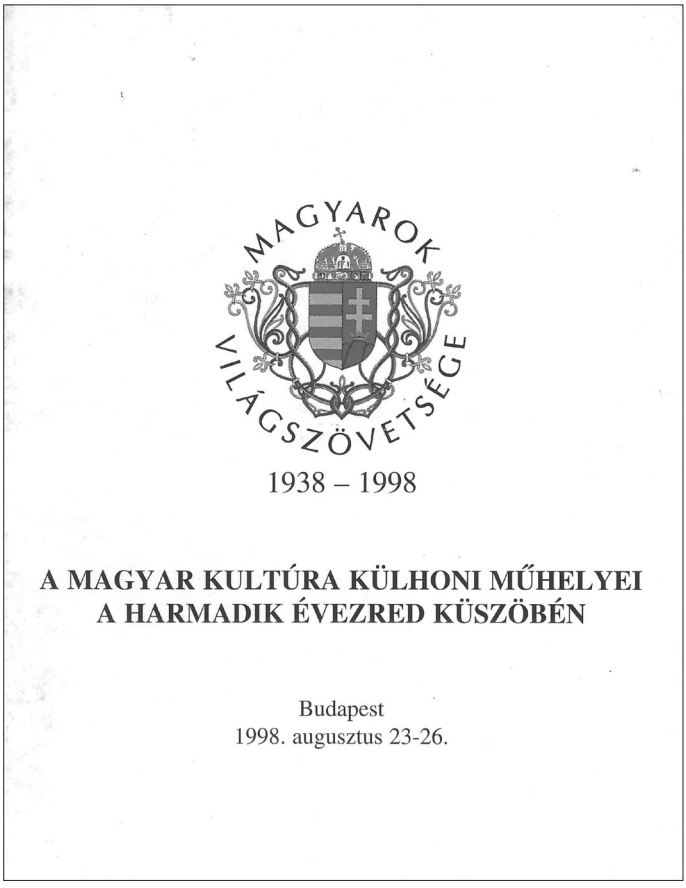

Lászlót, Botos Katalint, Stumpf Istvánt, Pozsgay Imrét, Rabár Ferencet, Kupa Mihályt, Csurgay Árpádot, Andorka Rudolfot, Mellár Tamást, Jobbágyi Gábort, a Kopp Mária–Skrabszky Árpád házaspárt, Veress Józsefet, Nemeskürty Istvánt, Spéder Zoltánt, Mádl Ferencet, Tellér Gyulát, Márton Jánost, Kósa Ferencet, Somodi Istvánt, Bihari Mihályt, Tőkéczky Lászlót, Révész Tamás Mihályt, Bogár Lászlót, Kopátsy Sándort, Varga Domokost, Gidai Erzsébetet, Martonyi Jánost, Kőhalmi Ferencet, Hámori Józsefet hallhattuk a Világtalálkozó honi fórumain és a könyvben. Köztük szerepelt néhány olyan határon túli, fiatal tudós politikus, mint Borbély Imre, Duray Miklós, Hódi Sándor, Marácz László, Tőkés László, akik akkor a Szövetség választott vezetői, tisztségviselői voltak; s alapító tagjai lettek az MVSZ Nemzetstratégiai Bizottságának. Közreműködésükkel formáltuk a nemzetstratégiát, amelyet – az MVSZ alapítása 60. évfordulóján szervezett világkonferencián – a nemzeti kormányt is támogató cselekvési programmá fejlesztettünk tovább.

Az 1998. évi *A magyar kultúra külhoni műhelyei* című kilenc szekcióban zajló, négynapos konferencián részt vett, előadást tartott, fölszólalt a világszervezet és a magyar kulturális élet színe-java. Az MVSZ által szervezett tanácskozáson markánsan megfogalmazódott a világszervezet új nemzetstratégiája, amellyel a Szövetség hozzá kívánt járulni a jobbközép kormány cselekvési programjához. A Magyarok Világszövetsége ekkor – tagjai, tagszervezetei révén – félszáz országban működött; több mint félezer tagszervezetének egymillió tagja s ötezer fő egyéni tagdíjat fizető tagsága körében fejtette ki tevékenységét. A rendszerváltó MVSZ kronológiájában bemutattam, hogy a Magyarok Világszövetsége – a világ legnagyobb magyar civil szervezeteként –, állandó pénzügyi-gazdasági-szervezeti gondokkal küszködve, folyamatosan gyarapodó tagsággal, miként működött az ezredfordulóig. Azután az állandó politikai támadások, az egyre súlyosbodó belviszályok és a vezetőváltások során elmérgesült hatalmi harcok – a világszervezetet szolgáló Hivatal fölszámolása, valamint a gondatlan elnökváltás – miatt végzetes törés érte a Szövetséget. Rendszeres működése az ezredforduló után megbénult; szervezeteinek, tagjainak jó része elpártolt az önpusztító MVSZ-től, amely föléli, eltékozolja elődei örökségét a hatodízben választott elnöke regnálása alatt. A rendszerváltoztató Magyarok Világszövetsége örökségét, a nemzeti megújhodást szolgáló világszervezet vajúdásának, újjászületésének és növekedésének emlékét idézzük föl a *Hármas Kis Tükör*ben szereplő személyek, szervezetek bemutatásával, kordokumentumokkal.

A rendszerváltó Magyarok Világszövetsége küzdelmei és meghasonlása

A rendszerváltoztatás évtizedében újjászerveződött MVSZ – hiteles, választott képviselői, tevőleges működése, a szervezet érdekérvényesítő szerepe s a magyar millecentenárium átfogó programjai hatására – erőteljesen gyarapodott,

a közreműködők tábora egyre bővült. A Magyarok Világszövetsége megalakulásának 60. évfordulóján hatóköre a Föld 52 országára terjedt ki. Félezer tagszervezete – azoknak közel egymillió tagja –, valamint egyéni tagjai, támogatói, partnerei révén a Szövetségnek széles körű társadalmi támogatottsága, közéleti szerepe, befolyása volt Magyarországon és számos államban, ahol magyarok éltek.

Vajon mi okozta, hogy az ezredforduló után a nemzetépítő MVSZ lendülete megtört?

Az okok között az MDF által ígért szociális piacgazdaság, a tényleges igazságtétel és a „Tavaszi Nagytakarítás" elmaradását említhetjük első sorban. E mellé soroljuk a kíméletlen pártpolitikai csatározásokat, a társadalmi feszültséget élező hatalmi harcot, amely megakadályozta a rendszerváltoztató törekvések jórészének valóra váltását, s hozzájárult a rablókapitalizmus térhódításához, a létbizonytalansághoz. Emiatt, a szabad választások, a szovjet csapatok kivonulása nyomán kibontakozó nyitottságot – a nemzeti összetartozás megbecsülését az egymásrautaltságban – fokozatosan a gyanakvás, bizalmatlanság légköre váltotta föl a közéletben s az MVSZ-ben is. Néhány leleplező eset, illetve néhány „küldött" személy kártékony viselkedése, sajtóbotrányt gerjesztő nyilatkozata – s a türelmetlen, önérvényesítő nyomulás – hatására a békétlenség, vádaskodás rágta belül az alig bimbózó új Szövetséget.

A szociálliberális pártok és külföldi szekértolóik médiatámadásai ellenére az újjászerveződő MVSZ választott vezetői (Csoóri Sándor, Sütő András, Dobos László, Fekete Gyula, Tőkés László, Hódi Sándor, Jakabffy Ernő, Kardos Béla, Kovács Andor, Szíjártó István és mások) helytálltak a nemzeti oldal bukása (1994) után is. Miközben az MVSZ mérvadó vezetői, szervezetei, a magyar érdekvédelem meghatározó tényezőivé váltak itthon és számos nemzetközi fórumon, az ezredforduló közeledtével a Szövetség létharcát kívülről is gerjesztett belviszályok, hatalmi törekvések uralták el. Az 1998-as országgyűlési választások s a nemzeti oldal parlamenti győzelme sem hozott fordulatot a Szövetségben. Sőt fokozódott a viszály! A főtitkárváltás, majd az ezredfordulón lezajlott viharos elnökválasztás után a magyar világszervezet működése – az önkény, a gyanakvás, a folytonos belviták, pörök s a Hivatal fölszámolása következtében – hektikussá vált; tagszervezeteinek, tagságának zöme elhagyta a Világszövetséget. Az önpusztító intézmény a honi közélet perifériájára szorult; szerény állami támogatása villámgyorsan, társadalmi támogatottsága fokozatosan megszűnt.

Dr. Kiss Dezső levéltáros – aki már a rendszerváltás előtt szisztematikusan elkezdte az MVSZ Levéltárát kiépíteni, gyarapítani, temérdek anyagát földolgozni – az ezredfordulós elnökválasztás után hamarosan elhunyt. A Levéltár gazdátlan maradt, a Hivatal fölszámolásával „ebek harmincadjára" került. Elsorvadt a magyarok világszervezete is. Nem tudni mi marad meg belőle a jövőnek… Kutatjuk, keressük a kapaszkodókat; szükség lehet rájuk!

E jobb sorsra érdemes nemzeti intézmény áldatlan állapota késztetett arra, hogy – az általam ismert, illetve a föltárt tények alapján – számadást készítsek.

Képet adjak a magyarok világszervezete rendszerváltó megújulási kísérletéről addig, amíg az élő emlékezet kiegészítheti a világban szétszórt, földolgozatlan forrásokat, illetve a rejtett hagyatékot. Az MVSZ hivatalvezető főtitkáraként – megbízatásom kezdetétől – szorgalmaztam, hogy mielőbb kellő áttekintéssel rendelkezzünk közszolgálatunk célterületéről. Legyen hiteles áttekintésünk a hozzánk tartozó, illetve a Szövetség keretében egyénileg vagy tag- és társult szervezeteinkben munkálkodó nemzettársainkról, tagságunkról. Mindszenty József hercegprímásra hivatkoztam, aki száműzetése idején a nemzeti emigrációnak feladatul adta a világban szétszóratott magyarság számbavételét. E feladatból a rendszerváltoztatás után újraszülető MVSZ-re hárult, hogy a magyar világszórványnak kb. egytizedét kitevő – a magyar egyesületekbe, egyházakba, szervezetekbe tömörülő –, anyanyelvünket még beszélő egyéneket és közösségeiket számba vegye és bevonja a magyarok világszervezete életébe. Rendkívül hasznos segítséget kaptunk ehhez, a Magyar Távirati Iroda Sajtóadatbankja kollektívájától, amely – számos nemzeti intézmény, közte az MVSZ munkatársainak és határon túli tisztségviselőinek közreműködésével – kiadta a *Magyar szervezetek a világban* című, Tóth Ágnes által összeállított kitűnő kiadványt. Az MVSZ IV. Világkongresszusára 1996-ban megjelent 3. kiadása már a világ 106 országából több mint 2200 címet tartalmazott.

Dr. Szabó Iván, a Sajtóadatbank vezetője e fontos és sikeres könyvet így ajánlotta az olvasók figyelmébe: „Mindaddig feladatunknak tekintjük e gyűjtemény megújítását, amíg a Magyarok Világszövetségénél létre nem jön egy, az MTI-hez hasonlóan működő, jól felszerelt számítógépes rendszer, e feladatot gondozó kollektíva, illetve adatbázis. Akkor természetesen, mint kívánatos profilgazdának, szívesen átadjuk tapasztalatainkat, adatainkat, e csodálatos, bár egyáltalán nem könnyű és költséges feladatot egyaránt." Ennek előrebocsátásával köszönte meg dr. Szabó Iván Csoóri Sándornak, az MVSZ elnökének, a Magyarok III. Világkongresszusán a 2. kiadásért neki adományozott Kőrösi Csoma Sándor emlékérmet, illetve Tempfli József püspöknek, az 1994-ben adományozott Temesvár, 1514–1989 emlékérmet.[3]

Az MVSZ elnökségi üléseinek ezután vissza-visszatérő témája lett e feladat átvételének és a világban élő magyarok kataszterének az elkészítése. E fontos cél megvalósítására egy fiatal informatikus elnökségi tag, az erdélyi Patrubány Miklós vállalkozott. 1994-ben megbízást kapott az MVSZ-től, el is kezdte a munkát, majd félbehagyta. A téma 1999. december 21-én – az elnökváltás előtt – újból előkerült. A *Népszabadság* „Elkészül a magyarok katasztere", a *Magyar Nemzet* pedig „Nemzeti katasztert készít a Világszövetség" címmel tudósított az MVSZ V. világkongresszusi sajtótájékoztatójáról. Ez a cél – a világ magyar szervezetei, ill. az MVSZ-tagok kataszterének elkészítése – az elnökjelöltként induló Patrubány Miklós fő vállalásai közé tartozott. Sikeres kampányfogásnak bizonyult,

3 Magyar szervezetek a világban, 4. 31. kiadás. Bp., 1996, MTI Sajtóadatbank (dr. Szabó Iván), 554.

mert Patrubányt végül megválasztották MVSZ-elnöknek, de két évtizedes ígéretét mindmáig nem valósította meg.

Utólag láthatjuk, hogy hasonló akciónak bizonyult az MVSZ népszavazási kezdeményezése is a kettős állampolgárságról. Ennek a kampánya erősen hozzájárult Patrubány Miklós 2004-es újraválasztásához. Tudni kell azonban, hogy e téma 1992 óta szerepelt az MVSZ Elnöksége és Választmánya napirendjén; számos határozatot hoztak, tárgyalásokat is folytattak róla a Horn-kormánnyal. Az MVSZ eredményes millecentenáriumi évében tovább, majd ismét tovább lépegetett, amelyről a Bakk Miklós készítette kronológia ad képet. A 2000. év elején Patrubány Miklós, az MVSZ elnökjelöltje, májusban megválasztott új elnöke tárgyalást kezdeményezett és folytatott a magyarországi pártok vezetőivel a külhoni állampolgárságról.

Az első Orbán-kormány (1998–2002) – a státustörvénnyel együtt – a Magyar Igazolvány intézményét vezette be, további intézkedésekkel javítva a határon túli magyarok létfeltételein. Az MVSZ új vezetésétől viszont a korábbi, szerény működési támogatást is megvonta. Az ezredfordulós elnökválasztás – Patrubány kétes győzelme, majd a Szövetség lejtmenete – után, 2003-tól, az MVSZ két régen megfogalmazott stratégai célját vette elő: az autonómiát s a kettős állampolgárság ügyét. Sürgetővé tette ez utóbbi – az elnök újraválasztását is elősegítő – ügy napirendre tűzését, az EU-csatlakozással járó vízumkötelezettség (Ukrajna, Szerbia) bevezetése is. Mindkét kérdés megoldása távol állt az új szociálliberális kormány nemzetpolitikai törekvéseitől, ám az állampolgárság főként a magyar államvezetéstől függött. Határozott állásfoglalást követelt attól a kormánytól, amely azt is sokallta, amit az Orbán-kormány ez ügyben megtett. Az MVSZ népszavazási indítványa ebben a kétes helyzetben keletkezett, s az élet-halál harcát vívó új vezetőség – az igaz ügy zászlaját lobogtatva, a politikai harcot vállalva – gyűjtögette az aláírásokat. A kettős állampolgárság népszavazási kampánya összekapcsolódott az MVSZ tisztújító küldöttgyűlése előkészítésével.

2004. december 5-én tartották a kettős állampolgárságról szóló népszavazást, amely eredménytelen volt, mivel a választópolgárok többsége a népszavazáson nem vett részt.

Gyurcsány Ferenc az új miniszterelnök így nyilatkozott: „A népszavazás elbukott, a kezdeményezők kudarcot vallottak, a választók a felelős hazafiságot választották." A liberális-szocialista kormány triumfálásán túl a népszavazás „győztese" Patrubány Miklós lett, akit a 2004. november 20-án a MVSZ tisztújító küldöttközgyűlésén a résztvevők egyhangúan újraválasztottak a Világszövetség elnökének. (A két ellenjelölt visszalépett, egyedül ő maradt a porondon.)

***

A „nemzeti kataszter" kísérletének elhalása – illetve a színvonalas, de rövid életű *Világszövetség* című lap megszűnte – után a Világszervezet működése és a magyar–magyar kapcsolatok érdekében, új hivatalvezető főtitkárként, 1995-ben megalapítottam a *Magyar Figyelő* című MVSZ szervezeti tájékoztatót. Ez a lap

öt éven át; 1999 közepéig éltette a Szövetség saját, belső kommunikációját. Az 1995. januártól kéthavonta kb. másfélszáz oldalon – 1996-tól havonta félszáz oldalon – megjelenő lap minden számában rendszeresen hírt adott, beszámolókat közölt a világszerte élő, működő magyar közösségek életéről, programjaikról, gondjaikról, sikereikről. Nyilvánosságra hozták benne az MVSZ vezető testületei által tárgyalt közérdekű előterjesztéseket, jegyzőkönyveket, határozatokat, közleményeket és más fontos anyagokat is. 1996 áprilisától – Antall István sajtószóvivő igényes, színes *Világlap*-kísérlete idején – egy éven át a *Magyar Figyelő* fekete-fehér mellékleteként jelent meg. A nívós lapkísérletnek a forráshiány és a főszerkesztő leváltása vetett véget. Az immár szerény kivitelű *Magyar Figyelő*t a főtitkár ismét önálló lapként adta ki, terjesztette. Mindvégig Erdődi Ágnes szerkesztő, Zika Klára, Pogány Erzsébet, Tőkés József, Pordány László, Kiss Mária – 1997-től 1999-ig Cholnoky Győző főszerkesztő – közreműködésével jelent meg az MVSZ havilapja.

A világraszóló nagy informatikai hálózat megígért kiépítése híján – a Világszövetség két régióelnökének jóvoltából, a hivatalvezető főtitkár munkatársainak szorgos szervező, gyűjtő munkájával – elkészült *A világ magyarsága* című kiadványsorozat. Elsőként Dobos László alelnök készíttette el – és saját kiadójánál, a Madách Posoniumnál nyomtatatta ki 1995-ben, négy kötetben – a Kárpát-medencei (utódállamok) magyar kulturális szervezetek, intézmények, társaságok, egyházak, alapítványok stb. névjegyzékét.[4] Úttörő jellegű volt az alapvető információkat tartalmazó tájékoztató kiadványsorozat, az ország mai határain túli nemzetrészek megismerése, a magyar–magyar kapcsolatok építése, a közigazgatás, a sajtó, az iskolák, kulturális intézmények, az egyházak, az érdeklődő közvélemény számára. A világszervezet tisztségviselői, tagjai, munkatársai számára pedig nélkülözhetetlen információs segédeszköz, bázis lett.

Dobos László Kárpát-medencei régióelnök példáját csak később követhette a Nyugati régió új elnöke, Papp László – aki az MVSZ egyre mélyülő belső válsága közepette – igyekezett elkészíttetni a *Világ Magyarsága* második sorozatát. A félbemaradt vállalkozás első kötetét Bakó Elemér állította össze az Amerikai Egyesült Államok magyarságáról, amely Papp László előszavával 1998-ban jelent meg. A déli féltekén élő, Latin-Amerika, Dél-Afrika, Ausztrália és Új-Zéland magyar közösségeiről szóló II. kötetet Kunckelné Fényes Ildikó, Csap Lajos és Kardos Béla állították össze, s Emődy Csaba argentinai elnökségi tag előszavával adták ki. Végül dr. Kovács Andor – az EPMSZ hajdani elnöke, az MVSZ elnökségi tagja – munkájával, Bakos István bevezetőjével 1999-ben elkészült az Európa I., 2000-ben Papp László ajánlásával az Európa II. kötet. Ez zárta a sorozatot, amely az eleven kapcsolattartás, a kapcsolatépítés, a nemzeti

4 *Világ magyarsága, Kárpát-medence, A kárpátaljai…* (106 p. Lator Ilona); *A romániai/erdélyi…* (248 p. Tőkés József); *A szlovákiai/felvidéki…* (176 p. Bárdos Gábor, Pogány Erzsébet, Orisko Norbert); *A szerbiai/vajdasági/a horvátországi és a szlovéniai…* (114 p. Balogh Emerencia) *magyar kulturális szervezetek…* Bp., 1995, MVSZ.

együttműködés kézikönyve volt határon innen és túl. Különösen az MVSZ Hivatalában, ahol rendszeresen átvezettük, javítgattuk a gyakran változó címeket, elérhetőségeket. Két évtized múltán úgy látom, hogy a magyarok nemzeti kataszterének elkészítése – csakúgy, mint a Kiss Dezső által tervezett MVSZ Levéltár földolgozása, repertóriumának elkészíttetése, kiadása a felelős megbízott Partrubány Miklós valós szándéka lehetett – az ezredfordulóig. Elnökké választása után elfelejtődött!

Vajon megvan-e még? S ha igen, vajon milyen állapotban? Mikor, kiknek lesz hozzáférhető, a rendszerváltoztató MVSZ testületi, szervezeti, intézményi iratait, dokumentumait gondosan, szakszerűen feldolgozott gazdag levéltári anyag, amelyet évek munkájával összegyűjtöttünk? Az utódomnak 1999-ben, még épségben, dokumentáltan adtam át!

Lesz-e, lehet-e a magyaroknak nemzetépítő világszervezete?

„Félre kishitűség: szégyen, ki most retteg.
Jön már az erősb kor: szavak után tettek.
Ál-lelkesedésnek kezd fogyni határa,
Az üres hű-hónak lefelé száll ára;
Kezdj csak te dologhoz, vedd csak magad észre,
Fogd csak ez új fegyvert igazán két kézre."
Arany László: *Hunok harca*

A *„Hármas kis tükör" a Magyarok Világszövetségéről (1989–2000)* című könyv folytatása a 2016-ban megjelent *Nemzetépítő kísérlet – az MVSZ Kronológiája* kiadványnak. A könyv első fejezete az újjászerveződő MVSZ bemutatását, célját, szervezetrendszere kialakulását, leírását, valamint vezető tisztségviselőinek (évtizedes) teljes listáját tartalmazza. A könyv gerincét alkotja az *MVSZ Kislexikon*; személyek (II. fejezet) a központi testületi szervek választott tisztségviselőinek, alkalmazottainak, a tag- és társszervezetek, egyesületek képviselőinek, valamint az MVSZ programjaiban vezető szerepet vállaló, közreműködő személyeknek a szócikkeit tartalmazza. Ezek jórészét a Szövetség említett kiadványaiból, dokumentumaiból, illetve az MVSZ hajdani tisztségviselői és munkatársai kérésemre küldött anyagaiból, a *Magyar Figyelő*ből válogattam, illetve a feltüntetett forrásokból átvett adatokból szerkesztettem. Az anyag rendszerezését, összeállítását három régióra tagoltan végeztem. A könyv III. fejezete az MVSZ szervezetrendszere – a hozzá társult vagy általa létrehozott kontinentális szakmai szervezetek, intézmények, illetve az újonnan létesített MVSZ Országos Tanácsok – válogatott szócikkeit tartalmazza. Bemutatja a Szövetség sajátos szervezeti rendszerét, illetve annak keretében működő egyes tagszervezeteket, egyesületeket. A teljesség igénye nélkül felsorolja a korabeli MVSZ-szel együttműködő szervezetek jórészét is. A *Kislexikon*ba válogatás fő szempontja a civil szervezet MVSZ-hez kötődése, hatóköre, közösségszolgálata, önállósága, eredményes működése, volt. A könyv IV. fejezete: „Válogatott dokumentumok".

Ezt nagy részben az általam őrzött és rendelkezésre bocsátott eredeti MVSZ dokumentumok, kéziratok, fotók, kiadványok, illetve a korabeli sajtóban megjelent írásokból válogatja, összeállítja és szerkeszti két ifjú szerzőtársam: Házi Balázs és Nagymihály Zoltán.

A szervezeti részt az MVSZ régebbi, nagyhatású Nyugati régióbeli egyesületeinek, közösségeinek áttekintő ismertetésével kezdem. A nyugati magyar diaszpóra szervezeteinek zömére a hazai rendszerváltoztatás sorvasztó hatással volt. Közülük a tárgyalt időszakban néhány hazatelepült, számos új értéket és kitiltott örökséget, hagyományt (egyházi rendek, cserkészet stb.) megőrizve és plántálva vissza az óhazába. A régi egyesületek, szervezetek tekintélyes része pedig megszűnt, vagy kihalófélben van, vegetál. Az ezredfordulón, a Kossuth Klubban tartott *Nemzet és médi*a című tanácskozáson én is szóltam erről.

A rendszerváltoztatás óta külföldre távozott mintegy félmillió magyar sorsáról, kinti szerveződéséről és hazai kapcsolatukról, kötődéseikről igen hiányos a képünk. A régebben kivándorolt vagy emigrált magyar világszórvány közösségei, egyletei aligha tudják őket magukhoz vonzani, s az egyre apadó mai Világszövetség külhoni tagságát sem gyarapítják.

Az Anyaországi és Kárpát-medencei régiókban a rendszerváltozás során hatványozódott a civil egyesületek, szervezetek száma, de nem erősödött meg tőlük az MVSZ. Kezdetben azt reméltük, hogy a jóra bátrak összefogásával a bennünk „civódó magyar" legyűrhető. Tévedtünk. Vezetőink közül évek múltán sokakat elnyeltek az egymással perlekedő politikai pártok, amelyek a nemzet „őrállóinak" egy részét pártkatonákká formálták át. Ők a civakodást sajnos magasabb szinten, más erkölcsi és elvi alapon űzték, illetve űzik tovább…

A kiadott kronológiából érzékelhető jelenség, hogy a pártosodás folyamata, a pártos érdekharc a közérdekű civil politikai cselekvés térvesztését vonta maga után. Ez a magyar nemzetrészek érdekvédelme, érdekképviselete rovására történt, amelynek a térség országaiban is negatív hatása volt. Főként az utódállamokban – Erdélyben, Délvidéken, Kárpátalján, Felvidéken – élő magyarok képviseletét, közéletét, érdekérvényesítését befolyásolta károsan. A tárgyalt rendszerváltó évtizedben fokozatosan elhalványultak a nemzeti megújhodás reményei. Az EU-csatlakozás után sem vált biztatóbbá a magyarok helyzete a Kárpát-medencében, mint volt korábban. Sajnos Európában sem. Az asszimiláció, a kivándorlás, a gyermekáldás visszaesése következtében az elmúlt negyedszázadban a népességfogyás mutatói kísértetiesek, az elöregedés, illetve a szórványosodás egyre nő, az utódállamok magyar lakossága egymillió fővel csökkent. A nyugatra kivándorlók száma s ezen belül a fiatalok aránya növekedett.

2010 után a kétharmados többséggel megválasztott országgyűlés és a nemzeti érdekeket hangsúlyosan képviselő kormány rendkívül fontos törvényeket, intézkedéseket hozott a határon túli nemzetrészek, benne a külhoni magyarok erősebb kötődése, megmaradása, nemzeti integrációja érdekében. A kettős állampolgárság intézményes lehetősége, a nemzeti összetartozási törvény, a hozzá kapcsolódó anyagi alap, pályázati támogatások, ösztöndíjak, a sikeres Kőrösi

Csoma Sándor-program folytatása és a különféle új programok hatása biztató a jövőre nézve. Ezek azonban nem pótolják a civil társadalomra épülő magyar érdekképviseletet, az anyanyelv és a magyar kultúra hajszálgyökereinek védelmét – pártpolitikáktól függetlenül – szolgáló nonprofit világszervezetet. A nemzeti összetartozás erősítése, a határon túl élők helyzetének javítása érdekében annyi előremutató törvény, intézkedés született az elmúlt esztendőkben, mint korábban soha. Ezek zöme a magyar kormány jóvoltából történt. Az elismerésre méltó eredmények ellenére hatásuk mégis korlátozottabb, mintha nemzetközi szerződések, illetve EU vagy kétoldalú megállapodások formájában léptek volna életbe, elismert magyar NGO szervezet(ek) támogatásával. Szomorú példaként említem a Kárpátalján államilag kisajátított, hajdan az MVSZ támogatásával, illetve magyar állami támogatással létesített, felújított iskolák, kulturális intézmények stb. sorsát.

Az állam hatóköre – a hozzánk hasonló kis országok esetében – alig terjed túl az államhatárokon; haderőnk, gazdasági potenciálunk szerény, nemzetközi civil kapcsolatok és külföldi barátaink szolidaritása nélkül igen nehéz érvényesíteni nemzeti érdekeinket.

Az utódállamokban élő magyar nemzetrészek sorsa a rendszerváltoztatás óta gyakorlatilag alig változott. Pedig 2010 után sikerült a kettős állampolgárság lehetőségét biztosítani, s ezzel élve javultak a körülmények, kitágult a magyar állam sokrétű támogatása, amelynek összegét meghatványozták. Egymillió fővel nőtt a magyar állampolgárságú határon túliak száma. Összlétszámuk a rendszerváltás óta kb. egymillió fővel csökkent. Az utódállamok magyarellenes politikáját eddig még az EU sem tudta korlátozni.

Kérdés, hogy ezen a helyzeten egy életképesen működő magyar világszervezet javíthatna-e?

Kérdés az is, hogy az elmúlt nyolcvan, illetve a több mint negyedszázada történt újjáalakítás tapasztalatai és tanuságai után lehet-e vállalkozni a tönkrement MVSZ-árnyékszervezet megújítására, vagy új alapon kell egy új magyar világszervezetet létrehozni?

Számomra – szolgálatom alatt – bizonyossá vált, hogy nemzeti érdekünk egy hatékonyan működő magyar civil világszervezet léte, amely a széttagolt nemzetrészek kapcsolatainak szervezését, érdekképviseletét, a magyar nyelv és kultúra átörökítését, védelmét, önkéntesek, autonóm szervezetek közreműködésével, felelősen szolgálja.

Az ezredforduló előtt, a pártoktól és kormányoktól független MVSZ – mint a világ félszáz országára kiterjedő NGO szervezet – számos esetben képes volt az utódállamok magyar nemzetrészeit érő kollektív jogsérelmeket nemzetközi fórumokon szóvá tenni, olykor a feleket tárgyalásra, visszakozásra is késztetni. Jelentős számú külföldi állampolgárságú magyar alkalmazottja vagy vezetője, vezetőségi tagja volt akkor a különböző nemzetközi hivatalos – és civil – szervezeteknek (pl. Zabolai-Csekme Éva, Czigány Imre, Lámfalusy Sándor, Esterházy-Malfatti Alice, dr. Bagi Lajos, Hámos László, Lauer Edit, dr. Marácz László,

dr. Könczöl Antal, dr. Barki Éva Mária, Komlóssy József, Osváth György és mások), akik a magyar világszervezet érdekképviseletét is segítették. Az MVSZ vezetői, jeles tisztségviselői elkötelezetten vettek részt a határon túli nemzetvédelmi akciókban. Az MVSZ millecentenáriumi programját a „népi diplomácia" éltette világszerte. A Szövetség NGO-tapasztalatait hasznos lenne megújítva gyümölcsöztetni, mert a nemzetközi színtéren nekünk, magyaroknak erősítésre van szükségünk szerte a világon, nemcsak Brüsszelben, Washingtonban, Moszkvában, Berlinben, hanem ott is, ahol nincs állami képviseletünk.

Az elmúlt évszázad során a magyar világszórvány közösségei önerőből fölépítették szervezeteiket, egyházközösségeiket, kisebb-nagyobb hiányosságokkal ugyan, de megszervezték a nyugati magyar nemzetrészt. Minden külső támogatás nélkül kinőtt közülük jó néhány olyan magyar közösségi vezető, akikre a mindenkori magyar kormány – ha valós nemzeti és közérdeket képviselt – számíthatott a világpolitikában és a magyar–magyar kapcsolatokban egyaránt. Ehhez azonban hozzátartozik, hogy a hazához őket nemcsak emlékek kötötték, nemcsak üzletelés, hanem olyan személyek és intézmények sora akikkel évtizedek óta kapcsolatban álltak, akikben megbíztak, akik a nemzetszolgálatot hasonló szellemben végezték, mint ők. Az újkori kiáramlók nemzedékeihez – hangadó személyek és szervezeteik ismerete nélkül – nehéz utat találni ott kint és itthon is.

A helyzetet súlyosbítja, hogy a szellemi honvédelem intézményeinek távlatos stafétaváltását a rendszerváltoztatás óta zajló pártfüggő kurzusváltások ellehetetlenítették. Az újmódi bélistázásokkal pl. számos közszolgálatot végző tapasztalt személy szűrét tették ki úgy, hogy jól működő nemzeti intézményeket szüntettek meg, szerveztek át. Közöttük említem pl. az Illyés Közalapítványt, Apáczai Közalapítványt, az MVSZ Hivatalát, a HTMH-t. Azután létrehozták, majd megszüntették a Szülőföldünk Alapot, és sorolhatnám tovább a felszámolt, átszervezett intézményeket és hivatalokat (pl. a Duna tévét, a Teleki Intézetet, a privatizált Nemzeti Tankönyvkiadót, a Balassi Intézetet), s ide sorolhatnék számos civil intézményt is. A vezetők leváltásával fölszámolták azokat a kísérleteket is, amelyek megbízható, folyamatosan működő, stabil intézményhálózatot, ellenőrizhető közigazgatást alakíthattak volna ki e területen. Ezalatt – az *MVSZ kronológia* mutatja! – a magyarellenes kül- és belföldi táborok a folyamatosság személyi garanciáit őrizve, lankadatlanul harcolnak a magyar nemzeti érdekeket képviselő, védő személyek, intézmények ellen a médiában, nemzetközi fórumokon. Az újonnan választott magyar parlamentnek és kormányoknak elemi érdeke lett volna bevonni jó néhány bevált, a partnerek bizalmát élvező köztisztviselőt, civil szervezetet a külhoni magyarsággal kapcsolatos intézkedéseibe, programjaiba. Sajnos nem tették. Az EU keretében remélt változások sem valósultak meg, az utódállamokban élő magyar nemzetrészek helyzete, állapota, életesélyei romlottak. A beolvadás és kivándorlás folytonos. Egy sorsfordító nemzetstratégia intézményes kialakítása, „pártoktól és kormányoktól független" tekintélyes és megbízható szakértők rekrutálása, jó, biztonságos és

tartós szolgálata szükséges ahhoz, hogy értékelhető eredményeket érjünk el. Ennek előfeltétele volna egy valódi magyar világszervezet létrehozása is, amelynek kötelességei közé tartozna, hogy nemzetközileg elismert NGO-szervezetként, kurzusváltásoktól függetlenül – a nemzeti értékeket és érdekeket preferáló kormányokkal együttműködve, illetve ellenzékben parlamenti támogatással – folytonosan végezze fő feladatát, a magyarok összefogását, érdekképviseletét, védelmét. Szolgálja a valódi nemzeti együttműködést a szétszóratott nemzet megmaradása érdekében. Nagy a kihívás: a trianoni békediktátum centenáriuma közeledik!

Könyvünkkel szeretnénk elérni, hogy az eltékozolt nemzetépítő kísérlet általunk ismert, föltárt tényei, eredményei és hibái napvilágot lássanak, sarkalljanak a nemzetet éltető új Szövetség létrehozására. Ösztönözzék azokat, akik a múltat nem eltörölni, hanem meghaladni, tapasztalatait a nemzet jövőjének formálásában fölhasználni akarják. A rendszerváltozás óta elmúlt évtizedekben új nemzedékek kerültek önszántukból – időlegesen vagy véglegesen – szülőföldjüktől távol. Főleg a nyugati országokban élnek, tanulnak, dolgoznak a kivándorlók, köztük több mint félmillió – zömében fiatal – magyar ember a csonka-hazából és az utódállamokból. Ők eddig csekély számban találtak otthonra a magyar diaszpóra pusztuló közösségeiben, amelyeknek természetes utánpótlása reménytelen, esélyt nem ad e nemzetrészeink megmaradásához. A nyugatra vándorló új útkeresők zömét is gyorsan beolvasztja „a világ kohója", elnyeli őket a befogadó nép, ha anyanyelvi-kulturális és keresztény-nemzeti kötődésüket elveszítik. Ennek ellenszere a „nemzeti összetartozás" valódi éltetése, amelyhez hozzátartoznak a nemzetóvó közösségi intézmények: az óvodák, az iskolák, az egyházak, egyesületek, a családi és baráti közösségek, akik a hazatérés jövőbeni reményének, a magyar identitásnak is őrzői. Ezek létrehozásához azonban kellő számú áldozatkész őrtálló, kitartó kapcsolatokra épülő szándék s a türelmes szervező-végrehajtó munkát, a működtetést vállaló személyek kellenek.

A rendszerváltó MVSZ rájuk épült, a magyarok világszervezete részvételükkel gyarapodott. A Szövetség elvetélt nemzetépítő kísérlete – e többre hivatott magyar civil együttműködés – kudarcai ellenére e *Hármas Kis Tükör*ben a példaadók dominálnak. A „mégis muszáj" nemzetszolgálatát végző személyiségeket, a sok áldozattal éltetett magyar intézményeket, egyesületeket, szervezeteket mutatjuk be emlékeztető tanulságul a felelős túlélőknek – biztatásul a jövendő nemzedéknek.

A Nemzeti Kultúráért és Irodalomért Alapítvány részére a személyi jövedelemadó 1%-ából a 2016. évben az állami adó- és vámhatóság 75 668 Ft összeget utalt ki, mely összeget az alapítvány Tornai József *A virágos föld titkai* című kötetének szöveggondozási és borítótervezési költségeinek finanszírozására fordított.